

Příprava pro kurs SOC400

MERTON, R. K.: *The Matthew Effect in Science*

Tématem Mertonova textu je psychosociální struktura vědy, která je zde podrobena sociologické analýze zejména ve vztahu k systému stratifikace a nerovnosti (univerzální) vědeckých oblastí a důsledků, které to v tomto prostředí přináší. Metodou náhledu je (funkcionalizující) sociologie vědy, která tuto oblast lidského vědění chápe jako jednu ze sociální institucí.

Merton si všímá socio-historicky stanovených prahů, které determinují významnost/nevýznamnost vědce (a následně často i objevu), a které jsou dále umocňovány mnohonásobným a komplexním stratifikačním mechanismem. Princip, který umocňuje rozevírání nůžek mezi slavnými/úspěšnými a těmi méně oceňovanými vědci, nazývá Merton „Matoušovým efektem“, který „bohatým dává a chudým bere“. Tento princip je ve vědecké obci reflektován, a dochází tak k vyvíjení nejrůznějších strategií, které na něj reagují (typicky mertonovský popis je dokreslován analýzou nezamýšlených důsledků těchto sociálních norem i reflexivního jednání akademiků). Merton přirozeně nenalézá pouze dysfunkční ale také – v závislosti na různých okolnostech a aspektech vědecké činnosti - funkční aspekty tohoto jevu.

Na počátku Matoušova efektu podle Mertona stojí určitá sociálně-psychická konfigurace části členů vědecké obce. Špičkoví vědci se od ostatních v některých ohledech liší: jejich osobnost, primární a především sekundární socializace je podle Mertona částečně předurčují k vedoucí roli, které na poli vědy hrají. Matoušův efekt pak skrze systém odměn (přidělování materiálních i symbolických zdrojů) a strukturu komunikace v této sociální oblasti přispívá k již zmíněné koncentraci „nejlepších“ a marginalizaci ostatních.

Alternativní název článku by mohl být „Maxwellův démon ve vědě“. Tuto metaforu použil Bourdieu ve svém textu o stratifikačním mechanismu vzdělávacích institucí, které - podobně jako v prostředí vědy (tj. často na základě iracionálních kritérií, nemeritokraticky a jakoby *a priori*) - kumulativně oddělují vítěze a poražené.